

GEORGE ORWELL

1984

Traducere de Raluca Ghențulescu
Studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

Limitele limbajului și constrângerile libertății (Lucian Pricop)	7
1984	
Unu	21
Doi	115
Trei	229
ANEXA – principiile noulimbii	298

Limitele limbajului și constrângerile libertății

Ideea wittgensteiniană că nu putem gândi fără cuvinte și, mai exact, că limba ne direcționează maniera de a gândi¹ a fost înțeleasă deseori, mai ales în secolul trecut, ca o nouă construcție a realității. Adică aceasta (realitatea) este asamblată din structuri lingvistice, din limbaj sau, simplificând, realitatea este chiar limba pe care o vorbim. Această punere în centralitate a limbii este însă destul de veche, originând în concepția lui Giambattista Vico² sau a lui Herder³, care credeau că filosofia sau metafizica popoarelor este explicabilă pornind de la limbile pe care respectivele popoare le vorbeau. Și în cultura română, proiectul lui Constantin Noica de a descrie „sentimentul românesc al Ființei“ prin analiza cuvintelor limbii române a plecat de la aceeași premisă a relației dintre limbă și spirit național.

Concedând raționamentului conform căruia limbajul setează ideea de societate și limbii îi aparține proprietatea de coeziune națională, ne putem întreba dacă controlul limbajului poate fi o prerogativă a puterii, a statului, indiferent că vorbim despre un stat

¹ „Limitele limbajului meu semnifică limitele lumii mele“ – scria Ludwig Wittgenstein – și completa cu o corelație între semnificație și folosirea ei circumstanțiată: „Că lumea este lumea mea se arată în faptul că limitele limbajului (ale limbajului pe care doar eu îl înțeleg) semnifică limitele lumii mele.“ (Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, traducere, studiu introductiv și note de Alexandru Surdu, Editura Humanitas, București, 1991, p. 102)

² Giambattista Vico, *La Scienza nuova prima* în *Opere filosofiche*, vol. III, Laterza, Bari, 1968.

³ Johann Gottfried Herder, *Scrieri despre limbă și poezie, filosofia istoriei, ideea de umanitate, geniu și educație, precedate de un jurnal*, Editura Univers, București, 1973.

fondat pentru un scop democratic sau unul totalitar; această întrebare este legitimă atâta vreme cât afirmăm că limbajul facilitează accesul la logosul poporului și astfel poate controla spiritul. În *Historiae Florentinae* [*Istoriile florentine*]⁴, Machiavelli arată cum, pentru a condiționa individul, politica trebuie să treacă prin logică, ținându-se prin limbaj. Continuând aceleași idei, Thomas Hobbes⁵ afirma că oamenii pot fi ușor subjuogați de un sistem lingvistic care combină frica și mândria. Astfel, dacă statul creează o stare în care frica și mândria să coexiste, va fabrica un popor ascultător care, din proprie inițiativă, va fi dispus să-și suspende drepturile, cu condiția să aibă falsa impresie că face sau că spune ce trebuie făcut și spus.

Se naște, prin punerea împreună a două noțiuni ireconciliabile, un oximoron: „control“ și „utopie“ sau prin sudare „control utopic“, deși Platon însuși în *Republica*⁶ spunea că un Kallipolis este condus de un grup de filosofi care aleg ceea ce este bun pentru popor cu scopul bunăstării acestuia, în locul controlului absolut care este ținta declarată a Big Brother (a Fratelui cel Mare). Pentru a crea „războiniciei“ statului, Socrate stabilește legile discursului care trebuie să se bazeze în mod necesar pe un adevăr prestabilit. Dar, pentru Socrate, adevărul său este singurul care poate fi conceput pentru a nu corupe mințile tinere cu minciuni și ficțiune. Prin urmare, el decide că, pentru o bună guvernare, ar fi necesar să alungăm pur și simplu anumite idei care ar fi depozitare de minciună.

Și în cazul utopiei, dar și mai explicit în distopie, statul deține puterea de a selecta între bine și rău și, astfel, în ambele circumstanțe, liberul arbitru (care este un element exclusiv individual) este sacrificat. În *A Clockwork Orange* [*Portocala mecanică*], Anthony Burgess⁷ construiește un stat, care căutând să suprimă greșeala individuală, suprimă de fapt liberul arbitru și, prin urmare, suprimă omenescul.

⁴ Niccolò Machiavelli, *Istoriile florentine*, Editura Științifică, București, 1968.

⁵ Thomas Hobbes, *Human Nature and De Corpore Politico*, J.C.A. Gaskin (editor), Oxford University Press, 2008.

⁶ Platon, *Opere*, Vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

⁷ Anthony Burgess, *A Clockwork Orange*, William Heinemann, 1962.

În 1984, Newspeak (noulimba) este limba inventată de Partid pentru a înlocui Oldspeak (vechelimba) din Oceania. Newspeak nu este tratat doar în intriga romanului, ci Orwell dedică, de asemenea, o parte importantă dezvoltării acestui limbaj într-o așa-numită *Anexă*. În 1984, Newspeak era încă în faza de elaborare, chiar dacă dicționarul Newspeak se afla la cea de-a unsprezecea ediție și abia în 2050 va să șteargă complet Oldspeak. Dacă se pleacă de la ipoteza Sapir-Whorf⁸, conform căreia limbajul este cel care determină percepția noastră asupra lumii și că fiecare societate, diferită în sistemul ei lingvistic, dezvoltă gânduri și reflecții distincte, ajungem să spunem că Orwell descrie o lume inconștientă, manipulată de un sistem lingvistic. În eseuul său din 1946, *Politics and the English Language*⁹, Orwell prezentase ideea corelației care există între limbă și minte. Newspeak, în acord cu interesele Partidului, suferă un proces de sărăcire, de reducere. În primul rând, orice conotație asociată cuvintelor este eliminată și se continuă prin eliminarea sinonimelor și antonimelor; limba se rigidizează, nelăsând vreo flexibilitate pentru minte, vreo emoție capabilă să traverseze utilizatorul. Gramatica are același tratament; totul este simplificat în așa fel încât individul să gândească cât mai puțin posibil sau să nu gândească deloc.

Newspeak este destinat să distrugă raționamentul prin amputarea limbii, astfel încât să rămână doar cuvintele domesticite, spre folosința unor roboți. Prin urmare, totul este planificat și pus în operă în așa fel încât să se elimine sistematic, într-un mod mai eficient decât tortura, crimele prin gândire și orice altă formă de erezie.

Pentru Orwell, situația politică reflectă limbajul, dar și reciprocă este valabilă. Așadar, dacă politicul este corupt și limbajul va fi corupt, dar și viceversa, un limbaj deposedat, din proprie inițiativă, de atributul libertății poate corupe politicul. Orwell face, pornind de la construcțiile limbii engleze, o demonstrație privind modul în care limba este utilizată în politică pentru a crea un fals sentiment de securitate, pentru a sedă individul, pentru a-l convinge să aleagă deliberat inacțiunea, spiritul necritic.

⁸ Vezi J.A. Lucy, *Sapir-Whorf Hypothesis* în *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Pergamon, 2001.

⁹ George Orwell, *Politics and the English Language*, Peterborough: Broadview Press, 2006.

Oceania este în război permanent, iar acest război are două scopuri: întâi de toate, să mențină oamenii într-o stare de frică și, în al doilea rând, să-i facă fericiți și chiar mândri de acest război. Prin urmare, în loc să sublinieze neajunsurile, statul se folosește de un limbaj articulat în sens pozitiv. Victoriile, prizonierii sunt elementele care contează, iar nu bombardamentul continuu, viața mizerabilă sau resursele în scădere.

În *Le Cru et le Cuit* [*Crud și gătit*]¹⁰, Claude Lévi-Strauss demonstrează că, într-o regiune în care nu se cunoaște prepararea prin foc a alimentelor, oamenii nu au cuvinte care să semnifice acțiunea de „a găti“, iar limba nu are un semnificat pentru a desemna ideea de „gătit“. La fel, Newspeak a eliminat orice idee de revoltă ștergând mai întâi cuvintele și apoi chiar conceptele asociate acestora: „Acest obiectiv era îndeplinit prin inventarea unor cuvinte noi, dar mai ales prin eliminarea cuvintelor nedorite și prin golirea celor rămase de sensurile neconforme și, în măsura în care era posibil, de toate sensurile secundare.“¹¹

În viziunea lui Hegel¹², atributul umanului este de a-și folosi gândirea într-o dependență deplină de cuvânt: noi nu putem gândi ceea ce nu putem spune. Așadar, ar trebui să păstrăm concepția anti-platonică și anti-idealismă conform căreia lucrurile nu există în afara cuvintelor folosite pentru a le concepe.

Orwell observă cum ortodoxia comandă o anumită formă de repetare, atât de mult încât limbajul *ad absurdum* are ca rezultat o *reductio ad absurdum* a logicii. În 1984, oratorii Partidului însuflă același tip de ortodoxie prin jargonul lor repetitiv și inflamator. În acest sistem bazat pe reiterație, cuvintele devin exclusiv sunete, zgomot emis spre gloria Partidului și nu transmit vreun sens în afară de cel celebrativ al instanței politice. Cântecurile îndeplinesc acest obiectiv, deoarece permit atât învățarea non-reflexivă, cât și scandarea textelor Partidului. Prin intermediul manipulării psihologice,

¹⁰ Claude Lévi-Strauss, *Mitologie*, vol. I, *Crud și gătit*, Editura Babel, București, 1995.

¹¹ George Orwell, *1984*, traducere de Raluca Ghențulescu, Cartex 2000, București, 2021, p. 298.

¹² G.W.F. Hegel, *Philosophy of Mind*, Oxford University Press, 1970.

Partidul reușește ca, în final, să infiltreze subtil creierul oamenilor, încât lobotomizarea este insesizabilă. Inversând logica, individului i se schimbă percepția și devine imposibil pentru acesta să mai elaboreze raționament adecvat:

„Prin lipsa de înțelegere reușeau să-și păstreze sănătatea mintală. Înghițeau pur și simplu tot, iar ceea ce înghițeau nu le făcea niciun rău, pentru că nu lăsa nimic în urmă, așa cum o boabă de porumb poate trece nedigerată prin corpul unei păsări.”¹³

În *Mein Kampf*, Adolf Hitler folosește termenul „Marea minciună“, adică utilizarea unei minciuni, atât de mari încât nimeni nu ar crede că cineva ar fi putut avea îndrăzneala să inventeze așa ceva. Publicul este ușor de manipulat de o voce autoritară și, în loc să pună la îndoială retorica de stat, va prefera să creadă. Big Brother reprezintă acel părinte care veghează asupra lor și le creează în minte imaginea unei persoane indispensabile pentru siguranța lor. Prin urmare, cetățenilor le este amputată psihologic orice formă de rebeliune. *1984* este astfel un perimetru lingvistic în care individul este condus să creadă orice proclamă Partidul, chiar dacă are informații contrare. De exemplu, după ce a proclamat o scădere a rației de ciocolată, Partidul anunță că există într-adevăr o creștere a rației și oamenii aclamă acest lucru, fără a chestiona valoarea de adevăr.

Diferiți prin niveluri de înțelegere, de fanatism, de inteligență, oamenii consumă cuvintele statului pe care au fost conduși să-l creadă infailibil, ajungând chiar să pună la îndoială propria capacitate de receptare a istoriei. Astfel, în timpul mitingului din Săptămâna de Ură, Partidul își schimbă poziționările politice, încât inamicul îi devine aliat, iar vechiul aliat se profilează ca dușman și oamenii, printr-un efort de imaginație, acceptă acest lucru aruncând vina asupra lui Emmanuel Goldstein, adversarul ales de Big Brother.

Potrivit lui Lee Ross¹⁴, una dintre fețele manipulării este chiar dublarea (mișcată) într-o oglindă a realității și substituirea acesteia

¹³ George Orwell, *1984*, ed. cit., p. 162.

¹⁴ Lee Ross, *Perspectives on disagreement and dispute resolution: Lessons from the lab and the real world*, în E. Shafir (Ed.) *The behavioral foundations of public policy*, Princeton University & Russell Sage Foundation Press, Princeton, NJ, 2012.

cu imaginea reflectată în așa fel încât să pară reală. Oceania este un stat delabrat în care oamenii încă mai cred în bogăție, unde oamenii sunt bolnavi, dar cred încă în vigoare, unde guvernează pauperitatea și totuși oamenii cred în abundență. Gândirea dublă este un cuvânt Newspeak care înseamnă „controlul realității“:

„«Cine controlează trecutul», spunea sloganul Partidului, «controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul». Cu toate acestea, trecutul, care prin natura lui se poate modifica, nu fusese niciodată modificat. Ceea ce era adevărat acum era adevărat din veșnicie pentru veșnicie. Simplu. Nu trebuia decât să obții o serie nesfârșită de victorii asupra propriei tale memorii. I se spune «controlul realității» sau, în noulimbă, «dublugândire».”¹⁵

Acceptarea paradoxului, a afirmației și negației simultan, este unul dintre atributele gândirii duble, care este folosită ca armă de manipulare psihologică. Individul nu poate gândi singur și nu are facultatea de a vedea contradicția și de a identifica minciuna; cuvintele au proprietatea de a devoala contradicția, dar prin folosire, în perpetuitate, în structuri antifrastructice, fac contradicțiile admisibile. Chiar sloganurile Partidului sunt ele însele construite pe afirmații contradictorii: „Războiul este pace. Libertatea este sclavie. Ignoranța este putere.”¹⁶

În același timp, lucrurile abominabile sunt prezentate elogios pentru a-i determina pe oameni să accepte absurdul reiterat. A se vedea numele ministerelor și responsabilitățile acestora: Ministerul Păcii se ocupă de război, Ministerul Adevărului se ocupă de minciuni, Ministerul Iubirii se ocupă de tortură, iar Ministerul Abundenței lucrează pentru a crea foamete. De asemenea, termenul „veselagăr“ este acoperitor pentru ideea de muncă plăcută într-un lagăr de muncă forțată. Și cuvântul „negrualb“, care poate rezuma scopul reprobator al ideii că este în firea lucrurilor a face pe cineva să creadă că albul este negru dacă este aplicat unui adversar, dar semnifică și suspendarea propriei judecăți și investirea absolută cu

¹⁵ George Orwell, *1984*, ed. cit., p. 50.

¹⁶ *Ibidem*, p. 114.

încredere a Partidului și nu doar pentru a spune, ci pentru a crede că albul este negru atunci când această înlocuire este dorită de putere.

În 1949, Orwell scria că „În cele din urmă, Partidul îți spunea că doi și cu doi fac cinci și tu credeai.”¹⁷ 1984 este, în esență, centrat pe controlul psihologic al persoanei, chiar dacă tortura fizică este prezentă, controlul minții este prioritatea Partidului, iar manipularea mintală, care are loc în principal prin limbaj, este atât de subtil distilată în inconștient încât indivizii nici măcar nu conștientizează îndochinarea.

„Faptul de a spune că *ceea-ce-este* nu este sau că *ceea-ce-nu-este* este reprezintă un fals, în timp ce a spune că *ceea-ce-este* este și că *ceea-ce-nu-este* nu este reprezintă un adevăr; astfel încât cel care spune că/ceva/este sau nu va spune adevărul sau falsul.” scrie Aristotel în *Metafizica*¹⁸. De aici se naște ideea congruenței între adevăr și realitate. Cu toate acestea, realitatea cuiva poate să nu fie împărțită de altcineva, deoarece imaginarul fiecăruia este diferit. Dar în 1984, Partidul lucrează astfel încât imaginarul să fie același pentru toți, aceeași realitate trebuie să fie împărțită de toți și, astfel, același adevăr să fie deținut de toți. Partidul nu poate admite ca oamenii să gândească ei înșiși; prin urmare, continuă să distrugă orice logică a individualului, a autonomiei. La începutul romanului, Winston afirmă: „Libertatea de a spune că doi și cu doi fac patru. Dacă această libertate este garantată, toate celelalte vin de la sine.”¹⁹

Prin distrugerea chiar și a logicii matematice primare, Partidul refuză accesul la formele de gândire și independență mintală. Astfel, se abolește realitatea obiectivă, fiind înlocuită cu realitatea Partidului. Bazându-se pe sistemul de gândire dublă, Partidul pregătește individul, îi relaxează nivelul de acceptanță pentru neconcordanțe, pentru că supunerea unui om nu se petrece când ajunge să creadă în noțiuni eronate, ci când crede în ceea ce vrea Partidul să creadă și crede pentru că Partidul îi cere să creadă. Acesta este motivul pentru care 2 + 2 poate da 3 dacă Partidul dorește. Odată cu această credință este

¹⁷ *Ibidem*, p. 93.

¹⁸ Aristotel, *Metafizica*, traducere de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2007, p. 179.

¹⁹ George Orwell, 1984, ed. cit., p.94.

inculcată, chiar și oamenilor inteligenți precum Syme, ideea că nu pot vedea în afara logicii partidului. „Vindecat“, Winston poate accepta și dihotomiile fără să le pună la îndoială și în cele din urmă calculează că $2 + 2 = 5$.

Ca sistem totalitar, Oceania folosește cu minuție tehnici de propagandă pentru a îndoctrina. Trece prin spălarea creierului, prin insuflarea fricii, prin modificarea și controlul asupra comportamentelor, dar mai ales intervine pentru a schimba și recrea cunoaștere. Copiii sunt lobotomizați, ca în *Republica* lui Platon²⁰, unde educația copilului este întreprinsă pentru a evita forme de corupție ideatică. Potrivit lui Bertrand Russell²¹, o educație autoritară ajută la crearea de sclavi, precum și de despoți, deoarece persoana acceptă ideea că singura relație posibilă între doi oameni este o relație în care unul poruncește, iar celălalt se supune. Asociația Spionilor și Liga Tineretului (o replică explicită pentru *Hitlerjugend*) lucrează pentru supunerea copiilor și femeilor, care se numără printre cei mai înflăcărați adoratori ai Partidului. La fel și controlul actului sexual, care devine important pentru un stat totalitar în care frustrarea sexuală este îndreptată spre fanatism. Femeile sunt instruite să urască sexul, căruia trebuiau să-i atribuie numai funcții procreatoare.

Frazele, cuvintele și imaginile nu îngăduie repaus, nici libertate. Cuvinte precum „infracțiționd (infracțiune în gândire)“ descriu crimele pe care le comite cineva prin expresiile sale sau prin gândirea sa; altfel spus, dacă individul nu a arătat expresia sau gândul așteptat de la el. În plus, prezența Poliției Gândirii, care supraveghează cel mai mic gest, conservă într-o formă radicală această stare de teroare. Winston chiar se teme că s-ar putea trăda în somn.

Există un adevărat cult al personalității, împrumutat de la regimul Mussolini, în jurul Big Brother. Începând cu termenul afectuos „Frate cel Mare“, membrii Partidului nu numai că trebuie să se închine, ci trebuie chiar să-l iubească pe „Fratele cel Mare“. Astfel, paradele sunt recurente și în fiecare zi indivizii sunt supuși „Celor Două Minute de Ură“. Propaganda, pentru a fi eficientă,

²⁰ Platon, *Republica*, în *Opere*, vol. III, ed. cit.

²¹ Bertrand Russell, *Despre educație*, Editura Humanitas, București, 2019.

lucrează asupra afectelor. Figura lui Goldstein creată de Partid pentru a reprezenta inamicul este eficientă, deoarece împinge ura membrilor până la paroxism (și Winston nu i se poate împotrivi) și, în același timp, sporește dragostea pentru Fratele cel Mare.

Propaganda este atât de reușită încât Winston simte de la bun început afecțiune pentru O'Brien și, chiar și în final, când îl torturează, nu poate să nu-l admire; scopul propagandei din Oceania este tocmai instaurarea unei iubiri necondiționate pentru Fratele cel Mare. Partidul își propune să stăpânească mintea fiecăruia, să obțină îndoctrinarea absolută. Winston nu poate muri până când sentimentele sale nu se schimbă și, într-o manieră lugubră, pentru a proba victoria totală a Big Brother, romanul se încheie cu o constatare: „Îl iubea pe Fratele cel Mare.“

Validând ideea că scrierea istoriei este responsabilitatea câștigătorilor, Partidul se folosește de această prerogativă pentru a ratifica Istoria, astfel încât să ajungă la ștergerea amintirilor oamenilor. Partidul începe prin distrugerea trecutului și tot ce are legătură cu amintirile este distrus iremediabil și tot ce trimite la un fragment de istorie este modificat. Fără informații din trecut și fără abilitatea de a înțelege informațiile sale, nu ar mai fi nici măcar necesară cenzurarea Istoriei heterodoxe. Manipularea limbajului este utilă în ceea ce nu afectează prezentul și are o influență atât asupra trecutului, cât și asupra viitorului.

Winston Smith lucrează la Ministerul Adevărului, al cărui scop este să răspândească minciuna. Drept sarcină el trebuie să schimbe istoria: trecutul este rectificat și refăcut de atâtea ori încât *trecutul în sine* nu mai există. Interesant este că tubul în care sunt aruncate informații învechite pentru a fi uitate este numit „gaură de memorie“. Scrierea în sine, care este un act de transcendență, își pierde funcția, iar Winston se întreabă pentru cine și de ce scrie un jurnal când singura lui soartă este uitarea.

Cum istoria trece prin limbaj, devine imperativă falsificarea sau ștergerea scrierilor anterioare pentru a schimba cursul istoriei. Fără a vorbi, memoria se atrofiază și se estompează, iar prin forța modificării memoriei, Partidul îi poate face pe oameni să creadă orice, individul nemaiaivând ancoră în trecut. Cum Partidul nu poate fi

infaibil, atunci memoria trebuie să fie; de aceea Winston se întrebă continuu dacă este nebun pentru că „astăzi era o nebunie să crezi că trecutul este imuabil.“²²

Mutabilitatea istoriei permite deci recrearea istoriei; spre exemplu, când Winston a inventat personajul lui Ogilvy, acest membru exemplar al partidului, participând astfel în mod conștient la propagandă și gândind cu oarecare mândrie că scrisul său va fi acceptat. În cele din urmă, Ogilvy are mai multă existență decât însuși Winston și, la fel ca romanul lui Mary Shelley, creația/creatura îl eclipsează pe creator.

Limbajul, singurul vestigiu al memoriei „anterioare“, trebuie șters și recreat la rândul său. După primul său act de revoltă, scrierea, amintirile lui Winston ies la suprafață prin visele sale și se trezește pronunțând numele lui „Shakespeare“. Literatura, în special literatura clasică, face parte din imaginația colectivă și nu poate decât să trezească în individ ideologia și revolta. Pentru a stabili și a menține oligarhia, trebuie să fii sigur că toată literatura „veche“ va fi îngropată, dar nu este suficient să fie distruse material, deoarece ideile pot renaște. De aceea instaurarea Newspeak ar face restul muncii și ar pune capăt distrugerii fizice odată cu distrugerea spiritului acestor lucrări, adică cu deposedarea lor de semnificații.

Controlul asupra adevărului sau asupra a ceea ce se vrea a se stabili drept adevăr permite Partidului să construiască realitatea dorită. Pe baza datelor pe care le deține, pe care le prezintă ca adevărate, deoarece acestea sunt probate documentar, individul este invitat să-și recreeze realitatea sau mai degrabă să accepte realitatea Partidului. Chiar și lui Winston i se cere să pună la îndoială realitatea de fiecare dată și are îndoieli cu privire la autenticitatea ei, opunând-o realității pe care Partidul vrea să-l facă să o creadă. În psihologie, termenul de disonanță cognitivă se referă la disconfortul pe care un om îl simte atunci când se confruntă cu idei contrare informațiilor pe care le deține ca realitate. Unul dintre obiectivele Partidului este atunci să îndepărteze acest disconfort din mintea oamenilor, astfel

²² George Orwell, *1984*, ed. cit., p. 93.

încât să nu se mai îndoiască. Și pentru a face acest lucru, el începe prin ștergerea datelor deja stabilite în mintea lor și chiar în imaginația lor pentru a ajunge la ortodoxia ultimă.

Unul dintre sloganurile Partidului spune: „Cine controlează trecutul controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul.”²³ Bazându-se pe teoria constructivismului opus realității, Partidul favorizează ideea că cunoașterea faptelor vine dintr-o performanță personală. În judecata postschopenhaueriană, orice este nu are valoare decât pentru subiect. Partidul păstrează atunci doar ceea ce îi este de valoare. Restul este uitat și ar trebui uitat de toată lumea. Realitatea este distrusă și reconstruită în funcție de nevoile Partidului. Astfel, O'Brien încearcă să-l convingă pe Winston că realitatea sa este falsă, arătându-i o copie a fotografiei pe care Winston a aruncat-o într-o gaură de memorie în timp ce îi cerea să creadă că fotografia nu există.

Pentru a construi realitatea unui întreg popor, Partidul procedează la distrugerea memoriei tuturor și la înlocuirea amintirilor cu alte construcții fabricate. Cazul lui Winston pare unul particular, ieșit din rețeaua bine controlată, el întrebându-se de mai multe ori dacă este singura persoană cu memorie. O'Brien însuși la un moment dat îi confirmă că este ultimul om cu amintiri. *1984* lasă deschis un dosar referitor la natura revoltei lui Winston, care și ea, poate, ține de același proces de fabricare a noii istorii. Jurnalul care i-a permis primul pas spre anarhie a fost cumpărat de la domnul Charrington, care lucrează pentru Poliția Gândirii. El este cel care îi cântă câteva versuri dintr-un cântec vechi care îi trezește amintirile și de la el cumpără prespapierul cu coral care acționează într-un fel precum madlena lui Proust, trezindu-i inconștientul. O'Brien îi mărturisește că îl urmărea de șapte ani, ceea ce ne face să vedem condiția de rătăcitor într-un labirint controlat a lui Winston Smith.

Unul dintre romanele-cult ale secolului XX, *1984* figurează și azi între bestsellerurile internaționale, iar această constanță se datorează legăturii între povestea distopică imaginată de Orwell și mutațiile din organizarea societății umane în ultimul veac, iar statisticile

²³ *Ibidem*, p. 249.

de vânzare validează o teorie de filosofia limbajului: puterea asupra cuvintelor poate fi folosită de politic pentru a menține oamenii într-o stare de precaritate culturală. Falsificarea, exagerarea, dramatizarea sunt toate metode pe care guvernele le folosesc, după niște reguli pe care le-a intuit Orwell, pentru a manipula.

Lucian Priscop